

ŠUMA

SUKOB INTERESA ILI PRIRODNO DOBRO LOKALNE ZAJEDNICE I DRUŠTVA

Alternativni izveštaj
Društva za zaštitu životne sredine „Stara planina“
o šumskim krađama u Pirotskom okrugu

Izdavač:

Društvo za zaštitu životne sredine Stara planina, Pirot

Za izdavača: Dragan Taškov

Autor teksta: Dragan Taškov

Dizajn i tehnička obrada: Goran Spasić

Štampa: Grafički studio SPASIĆ d.o.o. Pirot

Fotografije: Društvo Stara planina, Goran Spasić

Tiraž: 300 primeraka

SADRŽAJ

Uvod.	1
Pravo na zdravu životnu sredinu i aktivizam	3
O Društvu "Stara planina" i metodama rada	7
Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja	8
Primena zakona na teritoriji Pirotskog upravnog okruga.	9
Projektni zadatak Društva - Politika zaštite prirode sa posebnim osvrtom na prekomernu i nelegalnu seču šuma	10
Kakvo je realno stanje šuma i šumarstva u Srbiji?	11
Šteta nastala usled šumske krađe u državnim i privatnim šumama na teritoriji Šumskog gazdinstva Pirot	12
Analiza dostupnih podataka	15
Model upravljanja zaštićenim prirodnim dobrima kao prepreka za efikasne politike zaštite životne sredine	15
Pravosuđe kao prepreka za efikasne politike zaštite životne sredine	20
Rad inspekcijskih službi kao prepreka za efikasne politike zaštite životne sredine	25
Potreba za boljim upravljanjem i sveobuhvatnijom politikom	26
Smernice i preporuke	28
Povećanje površine i proizvodnosti šuma	28
Zaključak	29

Publikacija je nastala uz podršku Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost - CRTA, u sklopu projekta "Mladi - lokalni zaštitnici građana i čuvari prirode".

Za sadržaj analize odgovorni su autori i ona ne mora nužno odražavati stavove donatora.

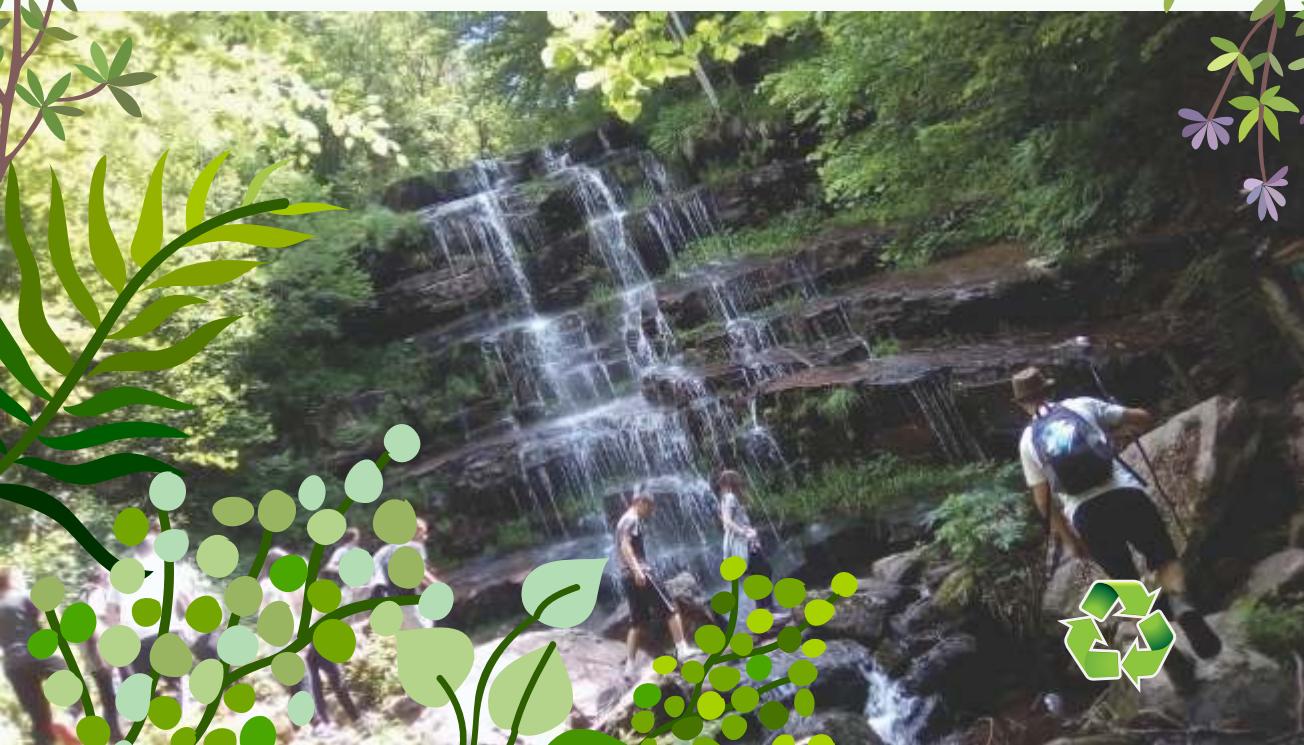
Uvod

Bespravna seča šuma ne predstavlja samo ekonomski gubitak za vlasnika, već ostavlja i dugoročne posledice po životnu sredinu i celokupno društvo jer se stabla iz šume uklanjanju nekontrolisano i neplanski.

Podaci ukazuju na to da se u odnosu na državne šume, mnogo više krade iz privatnih, u vlasništvu seljaka koji ne mogu da ih čuvaju, ili potomaka koji su se preselili u gradove i ostavili šume bez ikakvog nadzora. Društvo za zaštitu životne sredine "Stara planina" je pripremilo i poslalo zahteve za pristup informacijama od javnog značaja lokalnom šumskom gazdinstvu zahtevajući informacije koje se odnose na zaštitu životne sredine u Pirotском okrugu. Zahtevali smo i informacije u vezi šumskih krađa od Osnovnog suda u Pirotu i od Tužilaštva. Bili smo u stalnom kontaktu i sa ljudima koji su oštećeni u slučajevima šumske krađe, i obišli mnogobrojne takve lokacije. Analizom dobijenih informacija izvukli smo nekoliko zaključaka koji određuju smernice za naše buduće akcije.

Želimo svojim primerom da ohrabrimo sve zainteresovane građane da se obrate organima u lokalnoj sredini, da zahtevaju odgovore iz njihove nadležnosti u vezi sa zaštitom životne sredine. Ujedno pozivamo mlade u Pirotском okrugu da budu aktivniji, da nam se pridruže u nastojanjima da se decentralizuju politike zaštite životne sredine, da bi na lokalnom nivou bile efikasnije.

Društvo za zaštitu životne sredine „Stara planina“ istraživanje sprovodi u okviru projekta „Mladi - lokalni zaštitnici građana i čuvari prirode“. Projekat se realizuje uz podršku Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA).

Pravo na zdravu životnu sredinu i aktivizam

Pravo na zdravu životnu sredinu je garantovano članom 74. Ustava Republike Srbije, u kome se kaže:

Svako ima pravo na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obaveštavanje o njenom stanju.

Svako, a posebno Republika Srbija i autonomna pokrajina, odgovoran je za zaštitu životne sredine.

Svako je dužan da čuva i poboljšava životnu sredinu.

Građani često nemaju informacije o zaštiti životne sredine, očuvanosti i ugroženosti prirode, niti znaju kako da ostvare svoja prava u tim oblastima. Primera radi, ne znaju da imaju pravo učešća u raznim postupcima (proceni uticaja na životnu sredinu, izdavanju lokacijskih dozvola, donošenju prostornih planova i sl.), i da u slučaju da su im ta prava ugrožena ili povređena, imaju pravo na pristup pravosuđu, odnosno imaju pravo da ostvarivanje svojih prava traže sudskim putem. Drugim propisima Republike Srbije definišu se još neka prava građana vezana za zaštitu životne sredine - zaštita od imisija (buka, vazduh, otpadne vode itd.) i pravo na naknadu eventualne štete.

Nedovoljna informisanost građana posredno utiče na kršenje zakona i propisanih standarda u oblasti zaštite životne sredine. Brojni ekološki akcidenti, prisustvo „divljih“ deponija i neregulisanih gradskih smetlišta, zagađenost voda, vazduha i zemljišta, neprečišćavanje otpadnih voda, nepropisno odlaganje opasnog otpada, narušavanje ekosistema u parkovima prirode različitim vidovima gradnje i nedovoljna kontrola eksploracije prirodnih resursa, samo su neki od tekućih problema koje treba pratiti, i utvrditi da li je u radu institucija i nosilaca javnih ovlašćenja u lokalnoj zajednici bilo propusta u pogledu primene propisanih standarda. Narušeno stanje životne sredine može biti uzrokovanog činocima ekonomski, političke, pravne ili institucionalne prirode, ali i nedovoljnom afirmisanošću građana i građanskih organizacija u borbi za očuvanje životne sredine i prirode, koja bi rezultirala njihovom blagovremenom i adekvatnom zaštitom.

Pojedine ekološke, ili organizacije iz domena zaštite ljudskih prava, daju besplatne pravne savete građanima, upućuju ih kome se treba (*ili mogu) обратити за određeni problem, kako pronaći informacije i sl. Isto tako, prate promene u propisima i učestvuju u njihovoj izradi, prate njihovu primenu i rade na podizanju javne svesti o problematici zaštite životne sredine, a najvidljiviji aspekt tog rada su kampanje javnog zagovaranja koje uključuju akcije u vidu performansa, peticija i protesta.

Društvo za zaštitu životne sredine "Stara planina" koncepcijски se opredelilo da kroz rad sa mladima ukaže na važnost učešća javnosti, a pre svega učešća mlađih u rešavanju problema zaštite životne sredine i prirode.

U svetu se mlađi sve više angažuju na planu zaštite prirode, svesni da će i njihova budućnost biti u velikoj meri ugrožena u već očigledno nastupajućim klimatskim promenama.

Uz bolju zaštitu šume mogu i dalje pružati dom divljim životinjama i biti resurs za starosedeoce i lokalne zajednice. Šume nam mogu pružiti osnovne stvari, kao što su

svež vazduh i čista voda. Uz bolje upravljanje šumama, možemo da pojačamo proizvodnju drveta bez oštećenja lokalne sredine. A uz bolje planiranje, možemo proizvesti dovoljno hrane za rastuću populaciju, bez pretvaranja šuma u poljoprivredne površine. Čak možemo ići i dalje, presađujući i obnavljujući šume koje su uništene ili degradirane.

Pošumljavanje može pomoći u borbi protiv klimatskih promena, može proširiti i ponovo povezati staništa divljih životinja i smanjiti probleme poput poplava i erozije.

Osnovna ideja projekta nam je bila da kroz predavanja u pirotskim srednjim školama ukažemo učenicima na alarmantno stanje u oblasti zaštite prirode, a posebno na odnos ljudi prema šumama i šumskom fondu, kao i na vezu između ugroženosti prirode, energetske efikasnosti i klimatskih promena.

Naše opredeljenje posledica je slike o ugroženosti šuma i mišljenja, koje preovladava na lokalnu, da su planovi za korišćenje/seču šuma preobimni, kao i aktuelnih nametnutih ekonomskih interesa države. Ovakav stav na lokalnu proistiće iz činjenice da šumama gazduje Javno preduzeće "Srbijašume", koje pored svojih redovnih aktivnosti okgazdovanja šumama ima i obavezu upravljanja velikim brojem zaštićenih prirodnih dobara na teritoriji Republike Srbije. Koncept u kome se zaštitom prirode bavi preduzeće koje od šumskega resursa ostvaruje ekonomsku dobit je prilično problematičan iz ugla ekoloških aktivista. Očigledno je, da će u ovakovom konceptu prednost uvek biti na strani ekonomskog dobiti, a ne na strani zaštite prirodnih resursa. U regionu jugoistočne Srbije pod zaštitom se u okviru parkova prirode (PP) i specijalnih rezervata prirode (SRP) nalazi oko 150.000 hektara. Najveće zaštićeno prirodno dobro je PP "Stara planina", sa blizu 115.000 hektara.

PP "Stara planina"

Pored institucionalnih problema, uočili smo i posledice ugroženosti šuma usled aktivnosti socijalno ugroženih slojeva stanovništva, koji zbog nedostatka posla i finansijskih sredstava vide u nelegalnoj seći šume neophodni izvor prihoda. Sa druge strane, zbog energetske neefikasnosti, veći deo stanovništva koristi drvo i lignit (najveće zagadivače) kao glavne izvore energije za kuvanje i zagrevanje prostorija i vode. Zagodenje unutrašnjih prostorija gde se koriste ovi energenti je znatno, a povezano je i sa hroničnim bolestima, uključujući bolesti disajnih organa. **Prosečna potrošnja energije po kvadratnom metru stambenog prostora u Srbiji za 2,5 puta je veća nego u severnoj Evropi, gde je klima mnogo oštrija.**

Povećanje energetske efikasnosti smanjuje siromaštvo, poboljšava životnu sredinu i jača makroekonomiju, budući da siromašne porodice sredstva ostvarena uštedom energije mogu da troše na hrani i druga lokalno proizvedena dobra, a to podstiče lokalno zapošljavanje i privredni rast. Povećanjem potrošnje i poboljšanjem uslova življenja i stanovanja (zahvaljujući smanjenju zagađenja unutrašnjih prostorija i životne sredine, kao i povećanjem sposobnosti domaćinstava da greju veću stambenu površinu tokom zime), veća energetska efikasnost smanjuje pojavu bolesti i smrtnost.

Kroz niz predavanja u srednjim školama, sve pomenute činjenice smo povezivali sa pravom na zdravu životnu sredinu i pravom na pristup informacijama od javnog značaja. Metodološki pristup koji smo primenili imao je za cilj povećanje interesovanja mladih za analitički pristup aktivizmu i usmeren je ka ostvarivanju opštег cilja projekta „Mladi - lokalni zaštitnici građana i čuvari prirode“, a to je podizanje svesti, povećanje učešća građana i doprinos razvoju lokalnih udruženja građana, kroz jačanje njihovih kapaciteta u oblasti pristupa informacijama od javnog značaja, kao i delovanje organizacija civilnog društva na odgovorno postupanje organa na lokalnom nivou.

Čas o ekologiji, Gimnazija u Dimitrovgradu

Čas o ekologiji, Tehnička škola u Pirotu

Čas o ekologiji, Gimnazija u Pirotu

Mladi predavači

O Društvu "Stara planina" i metodama rada

Društvo za zaštitu životne sredine "Stara planina" iz Pirot je udruženje građana koje se primarno bavi delatnošću zaštite životne sredine. Osnovano je 1996. godine. Trenutni tim čini 5 članova Upravnog odbora koji probleme u oblasti zaštite životne sredine rešavaju po ugledu na savremenu praksu uticajnih ekoloških organizacija u svetu. Profesionalnom timu u zavisnosti od prirode projekata pomažu i volonteri na raznim poslovima u kampanjama javnog zagovaranja. Dva su osnovna načina delovanja Društvo za zaštitu životne sredine "Stara planina":

1. Projekti zaštite prirode i obrazovanja za održivi razvoj - realizuju se nakon konkursa državnih i međunarodnih donatora;
2. Kampanje javnog zagovaranja - zagovaramo donošenje boljih zakona i strategija od nadležnih institucija ili zaustavljanje projekata koji će imati veliki negativni uticaj na prirodu. U tome koristimo razne metode koje su u najvećem broju slučajeva unapred određene kroz definisane projektne aktivnosti: izrada analiza i predloga praktične politike, saopštenja i konferencije za štampu, ulične akcije, peticije i ostali vidovi aktivizma, ali isključivo nenasilni i koji ne zadiru u vrednosti definisane Ustavom. Ove aktivnosti ponekad i ne moraju biti deo unapred definisanih projektnih aktivnosti već su odgovor na situacije u društvu koje traže angažman i brzu reakciju aktivista.

U zaštiti životne sredine svako se može angažovati na različite načine:

1. Ekološki i društveno svesni pojedinac - primenjuje načela zaštite životne sredine u svakodnevnom životu i širi svest o tome među svojim poznanicima i priateljima;
2. Donator za zaštitu životne sredine - ne mora se nužno sam uključiti u rad Društva ali pomaže rad Društva finansijski;

Volonter u zaštiti životne sredine - pomaže svojim aktivizmom i znanjem na programima zaštite životne sredine ili u kampanjama javnog zagovaranja.

U aktivizmu je bitno znati prava i obveze aktivista (učesnika protesta, akcija, performansa), kao i sagledati moguće posledice akcija i protesta, odnosno rizike, iako je nemoguće sve predvideti. Prema Zakonu o javnom okupljanju, pod "mirnim okupljanjem i javnim protestom podrazumeva se svako organizovano okupljanje više od 20 ljudi, koje se održava radi javnog izražavanja i promovisanja političkih, socijalnih i nacionalnih uverenja i ciljeva, drugih sloboda i prava u demokratskom društvu". Pravnim propisima je definisana legalnost protestovanja.

Dobro je biti upoznat sa Pravilnikom o načinu policijskog postupanja, Odlukom o komunalnom redu određenog grada, Zakonom o bezbednosti saobraćaja i Kaznenim zakonom RS. Akcije mogu imati i svoje pravne posledice, od kojih su najteže krivične prijave (npr. uništavanje imovine, kleveta, uvreda) jer su složeni postupci i potencijalno visoke kazne, zbog čega se Društvo uvek trudi da izbegne takve situacije. Posebno treba voditi računa o procedurama prijave skupa/javnog okupljanja i ispoštovati sve zakonom predviđene obaveze. Relativno su česte prekršajne prijave za remećenje javnog reda i mira, a treba voditi računa o tome da prijavu mogu dobiti i aktivisti, ali i samo udruženje kao odgovorna pravna osoba. Deo naših predavanja bio je posvećen i ovim temama.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

Iz ugla slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja u oblasti životne sredine, važno je napomenuti da je pravo na pristup informacijama o stanju životne sredine prepoznato kao pravo na pristup informacijama od javnog značaja i uređeno Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, kao i Zakonom o zaštiti životne sredine.

Osnovni elementi pristupa pravnoj zaštiti u ekološkim stvarima jesu:

- 1. pravo na pristup informacijama o stanju životne sredine,**
- 2. pravo na učešće javnosti u donošenju odluka i**
- 3. pravo na pravnu zaštitu u ekološkim stvarima.**

Pravo na pristup informacijama o stanju životne sredine znači da svako ima pravo na pristup informacijama o stanju životne sredine kao informacijama od javnog značaja.

Postupak ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama o stanju životne sredine od javnog značaja pred organom vlasti sprovodi se u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Organ javne vlasti ima obavezu da tražiocu informacije učini dostupnim informacije o stanju životne sredine najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema zahteva, tako što će mu omogućiti uvid u dokument, izdati kopiju traženog dokumenta ili, kada to tražilac zahteva, uputiti kopiju dokumenta poštom, faksom, elektronskom poštom ili na neki drugi način.

U skladu sa članom 8. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, pravo na pristup informacijama se može izuzetno ograničiti, ako je to neophodno u demokratskom društvu radi zaštite od ozbiljne povrede pretežnjeg interesa zasnovanog na Ustavu i zakonu.

To su sledeći interesi, radi čije zaštite je moguće uskratiti pravo na pristup informaciji: život, zdravlje, sigurnost ili koje drugo važno dobro nekog lica; otkrivanje krivičnog dela; vođenje pretkrivičnog postupka, vođenje sudskog postupka, izvršenje presude ili sprovođenje kazne ili koji drugi pravno uređeni postupak ili fer postupanje i pravično suđenje; odbrana zemlje, nacionalna ili javna bezbednost.

Ako određeno lice smatra da mu je, suprotно zakonskim pravilima, uskraćeno pravo na pristup informacijama o stanju životne sredine, može uložiti žalbu povereniku. Žalba mora sadržati navode o rešenju koje se pobija, organu koji je rešenje doneo, kao i broj i datum rešenja, a u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku. Neophodno je da tražilac navede i u kom pogledu je donetim rešenjem nezadovoljan. Postupak pred poverenikom se odvija u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Primena zakona na teritoriji Pirotorskog upravnog okruga

Na nekoliko sastanaka održanih sa predstvincima udruženja "Pirgos" koje je bilo aktivno na planu potraživanja informacija, upoznali smo se sa detaljima njihovih aktivnosti, kao i sa rezultatima njihovog rada.

Udruženje "Pirgos" iz Pirote po osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja dobito je tražene informacije od Zavoda za javno zdravlje Pirot, Zavoda za poljoprivrednu (Poljoprivredna stručna služba Pirot) i JP "Vodovod i kanalizacija Pirot". Zavod za poljoprivrednu prosledio je informacije o kvalitetu poljoprivrednog zemljišta na teritoriji Grada Pirote,

Zavod za javno zdravlje prosledio je statističku obradu kvaliteta pijaće i otpadne vode za 2018. godinu, a JP "Vodovod i kanalizacija" omogućava predstavniku Udruženja "Pirgos" javni uvid u njihovu godišnju dokumentaciju i fotodokumentaciju analiza pijaće vode.

Iako su tražene informacije došle sa zakašnjnjem, uspeli su da iniciraju javne ustanove i ustanove koje poseduju informacije od javnog značaja da podele informacije koje poseduju, i time omoguće javnu kontrolu i transparentno postupanje institucija.

"Pirgos" je inicirao i pokretanje javnog dijaloga o otvorenim pitanjima na ovu temu (organizovanje okruglog stola, u prisustvu stručne javnosti iz oblasti zaštite životne sredine i lokalnih udruženja građana i predstavnika lokalnih javnih ustanova u čijoj nadležnosti je zaštita životne sredine). Ova aktivnost pružila je mogućnost otvorenog i produktivnog dijaloga relevantnih aktera o temama koje se tiču slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja, javnog zdravlja građana i zaštite životne sredine. Tema okruglog stola bila je: "Budućnost slobode informacija Grada Pirote / (NE)Transparentno postupanje javnih ustanova". Okruglom stolu prisustvovali su: predstavnici lokalne samouprave, predstavnici udruženja građana, predstavnici stručne javnosti, direktori ustanova, prosvetni radnici, predstavnici mesnih zajednica, pravnici i predstavnici Udruženja "Pirgos".

Na okruglom stolu, predstavnici "Pirgosa" najpre su izvestili prisutne o projektu, dostupnosti informacija, neblagovremenom pružanju informacija, nedovoljnoj afirmisanosti nadležnih ustanova da pružaju informacije od javnog značaja. Potom je otvoreno pitanje netransparentnog postupanja ustanova, gde su predstavnici udruženja izneli svoja iskustva u dobijanju traženih informacija.

Na pomenutom okruglom stolu učestvovali su i predstavnici Društva "Stara planina", koji su bili aktivni učesnici. Saradnja Društva i udruženja "Pirgos" nastavljena je i nakon okruglog stola, i rezultirala je razmenom analiza i dokumentacije u oblasti primene zakona o pristupu informacijama od javnog značaja.

Saradnja nam je posebno pomogla zbog činjenice da smo imali priliku da koristimo kontakte koje je njihovo udruženje već ostvarilo svojim radom.

Projektni zadatak Društva - Politika zaštite prirode sa posebnim osvrtom na prekomernu i nelegalnu seču šuma

Društvo "Stara planina" je svoju pažnju na Projektu usmerilo u više pravaca. Naime, osnovni zadatak nam je bio da dođemo do informacija koje se tiču krađe šuma i nelegalne seče, kako bismo ustanovili trenutno stanje životne sredine i odgovornost nadležnih lica i javnih ustanova u čijoj nadležnosti je zaštita životne sredine i upravljanje prirodnim resursima. Drugi pravac istraživanja tiče se sudstva, tužilaštva i kaznene politike kojom se obezbeđuje da krivična dela u ovoj oblasti ne uzimaju maha.

Kada se govori o politici zaštite prirode, interesantna je činjenica da se često stavovi aktuelnih političara veoma razlikuju od stavova zastupljenih u polaznim osnovama različitih strateških dokumenata. Uzećemo kao primer razgovor sa ministrom poljoprivrede Branislavom Nedimovićem, u čijim je rukama i sector šumarstva - preuzeto sa sajta <https://www.energetskiportal.rs/bilteni/prirodni-resursi/>

"Šumama u Srbiji se gazduje po principu održivosti, koji podrazumeva upravljanje i korišćenje šuma i šumskog zemljišta na takav način i u takvom stepenu, da se očuva biodiverzitet, a sa druge strane, da se zadovolje odgovarajuće ekološke, ekonomske i socijalne potrebe i današnje i budućih generacija i da se pri tom ne ugroze i oštete neki drugi ekosistemi. Gazdovanje šumama u Srbiji vrši se u skladu sa Strategijom razvoja šumarstva, kao osnovnog strateškog dokumenta u sektoru šumarstva, i u skladu sa Zakonom o šumama usvojenim 2010. godine. Za sve šume u Srbiji, bilo da su u državnom ili privatnom vlasništvu, izrađuju se planski dokumenti na osnovu kojih se vrši gazdovanje. Državnim šumama gazduju javna preduzeća, a privatnim šumama gazduju njihovi vlasnici. Država kao donosilac Zakona o šumama prati njegovo sprovođenje preko Republičke šumarske i lovne inspekcije, koja podjednako prati implementaciju Zakona i u državnim i u privatnim šumama.

Ono čime se možemo pohvaliti jeste da se obim ilegalnih aktivnosti smanjuje iz godine u godinu i da velikog uticaja na to imaju aktivnosti koje mi, kao Ministarstvo, sprovodimo, a koje se sastoje najpre od primene preventivnih mera, a ukoliko to zahtevaju pojedinačni slučajevi, i od kaznenih mera u skladu sa Zakonom.

Ono što možemo očekivati jeste da će šumovitost svakako biti iznad 30 odsto usled podizanja novih šuma."

Izdvojili smo intervju iz razloga što se tvrdnje ministra Nedimovića ne slažu sa mišlenjima stručnih lica. Primetili smo tako da u polaznim osnovama najnovijeg Prostornog plana piše:

"U odredbama za primenu Republičkih Prostornih Planova(PPRS) se težilo horizontalnoj integrisanosti i harmonizaciji sektorskih planova (u šumarstvu, lovstvu i zaštiti prirode) s prostornim planovima, a i drugim sektorskim planovima koji se reflektuju na korišćenje prostora. Međutim, u praksi je često dolazilo do konflikta ciljeva i planova održivog upravljanja šumama, pri čemu su planske pretpostavke iz PPRS prenošene u prostorne planove nižeg reda, ali je u izvesnoj meri izostala harmonizacija sa sektorskim planovima razvoja šumskih područja i operativnim

planovima gazdovanja šumama. Problem je i slaba pokrivenosti prostora planovima/programima upravljanja šumama u privatnom vlasništvu. Aktuelan problem je vezan za proces planiranja u sve izraženijim uticajima i uslovima rizika od negativnog uticaja klimatskih promena.”

Dakle, zaključak je da se u osnovama za izradu Prostornog plana prepoznaaju osnovni nedostaci ali te nedostatke političari ne prepoznaaju, pa se tako u njihovim razgovorima sa novinarima mogu pročitati samo pohvale o stanju sektora šumarstva.

Ta idealizovana slika realnosti širi se i dalje na aktere prisutne u politikama zaštite prirode, tako da smo došli u situaciju u kojoj preovladava ubedjenje da je svaka kritika neutemeljena, i samim tim nepotrebna. U stvarnosti se ne napušta model koji favorizuje ekonomske na uštrb ciljeva održivog razvoja.

Sastanak u Pirotu

Sastanak u Kalni

Sastanak u Dimitrovgradu

Sastanak u Zaječaru

Kakvo je realno stanje šuma i šumarstva u Srbiji?

Još 1332. godine putopisac Adam Gijon ("Šumarstvo i prerada drveta kroz vekove", 1992), putujući kroz tadašnju Srbiju, opisivaо je kao zemlju bogatu velikim nepreglednim šumama, a La Martin ("Šumarstvo i prerada drveta kroz vekove", 1992), 1833. godine putuje kroz moćne hrastove šume Šumadije, koje doživljava kao šume Severne Amerike. Prvi pisani podaci o šumskom fondu Srbije (1884-1885) govore o 208.000 hektara državnih šuma, 262.000 hektara opština i javnih isputa i 748.000 hektara seoskih i opštinskih šuma (1.218.000 hektara šuma ukupno), a nešto kasnijim procenama ukupan šumski fond iznosi 1.546.000 hektara. Razvoj ideje održivog gazdovanja ima

svoj početak u Dušanovom zakoniku iz XIV veka (zabrana krčenja). Iako je sloboda Srbije na celoj sadašnjoj teritoriji bila veoma daleko, uvidevši da narod šumu bez opravdanog razloga uništava - krči, u naredbi iz 1821. godine (samo 17 godina nakon Prvog srpskog ustanka ili 6 godina nakon Drugog srpskog ustanka) Knez Miloš izdaje zapovest kojom zabranjuje krčenje šume kako se ne bi ostalo bez žiropaše i ogreva.

Na ugroženost šuma krčenjem ukazuje i akademik Josif Pančić 1856. godine, opisujući bezvodne goleti zapadnih strana Kopaonika i Raške.

Shvatajući potrebu radikalne promene odnosa prema šumi, obzirom da niz naknadnih uredbi, naredbi i rešenja države nisu bitnije menjale po šumu štetne navike naroda, 1891. godine Narodna skupština donosi prvi Zakon o šumama, čime praktično započinje organizovano gazdovanje šumama u Srbiji. Ovaj zakon se bavi zaustavljanjem uništavanja i krčenja šume, podelom šuma, propisivanjem pravila korišćenja i obnavljanja za sve šume bez obzira na vlasništvo, stavljajući zajednički interes ispred individualnog.

Posle Prvog svetskog rata, u toku i posle Drugog svetskog rata, eksploatisanje šuma poprima obeležja najjače i interesno najunosnije privredne delatnosti i šume su, uz rudno blago, glavni nosioci privrednog života zemlje. Uloga šuma u tom periodu je isključivo privredna, pa je logično da je stabilnost šuma i princip održivog gazdovanja na najkvalitetnijim kompleksima, prekomernim korišćenjem bio ugrožen do nivoa koji je iznudio ustanovljavanje Fonda za unapređenje šuma (FUŠ) 1955. godine. Nažalost, za Srbiju se više ne može reći da je zemlja bogata velikim nepreglednim šumama.

Upravo suprotno, u javnosti je sve više tekstova koji govore o nelegalnoj i prekomernoj seći šuma. Ova tema prisutna je podjednako i u medijima i u razgovoru između ljudi na pijaci. Jedan od zadataka, koji smo sebi postavili tokom realizacije projekta „Mladi - lokalni zaštitnici građana i čuvari prirode“, bio je da na osnovu dostupnih podataka utvrđimo razmere nelegalne i prekomerne seče šuma.

Šteta nastala usled šumske krađe u državnim i privatnim šumama na teritoriji šumskog gazdinstva Pirot

U cilju razrade projektnog zadatka obratili smo se Javnom preduzeću "Srbijašume" - Šumskom gazdinstvu u Pirotu, sa zahtevom za pristup informacijama od značaja za javnost. Tražili smo da nam se dostave sledeće informacije:

1. Broj prijavljenih slučajeva šumske krađe koje je Šumsko gazdinstvo "Pirot" dobilo za period 2000.- 2018. godine.
2. Šteta iskazana u metrima kubnim drveta, koja je nastala usled šumske krađe u državnim i privatnim šumama na teritoriji Šumskog gazdinstva "Pirot", za period od 2000. do 2018. godine.
3. Šteta iskazana u metrima kubnim drveta koja je nastala usled šumske krađe na teritoriji Parka prirode "Stara planina" za period od 2000. do 2018. godine.

Od JP "Srbijašume" dobili smo odgovor koji Vam prenosimo u originalu.
KOPIJA ODGOVORA JP "SRBIJAŠUME"

Јавно предузеће за
трећодобаље шумама
"СРВИЈАШУМЕ" са.о.
Број: 356/2020-1
Дан: 15.01.2020 године
Нови Београд
Булевар Михајла Пупина 113

Друштво за заштиту животне средине
Стара планина

Милорада 31
18300 Пирот

Поштовањи,

Вашим захтевом за приступ информацијама од јавног значаја бр 6858 од 31.12.2019. године, па основу члана 15. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), тражи га да вам се достави информација и то:

1. Број пријављених случајева шумске крађе које је шумско газдинство Пирот добило за период који обухвата распон од две хиљаде године до две хиљаде осамнаесте године.

2. Штета исказана у метрима кубним која је настала услед шумске крађе у државним и приватним шумама на територији шумског газдинства Пирот за период који обухвата распон од две хиљаде године до две хиљаде осамнаесте године.

3. Штета исказана у метрима кубним која је настала услед шумске крађе на територији Парка природе Стара планина за период који обухвата распон од две хиљаде године до две хиљаде осамнаесте године.

4. Број судских поступака у случајевима шумске крађе у којима је шумско газдинство Пирот учествовало за период који обухвата распон од две хиљаде године до две хиљаде осамнаесте године.

Поводом Вашег захтева, обавештавамо Вас да је:

1. Шумско газдинство „Пирот“ Пирот за период од 2000-2018. године имало је 797 пријављених случајева шумске крађе у шумама сопственика.

2. Штета настала услед шумске крађе у шумама сопственика на територији ПП „Пирот“ Пирот, укључујући и Парк природе, износи 17.995 m^3 . Штета настала услед шумске крађе у шумама сопственика на територији ПП „Пирот“ Пирот у ПП „Стара планина“ у периоду од 2009-2018. године износи 4.211 m^3 .

Штета исказана у m^3 у 2000 години износи $208,474 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2001 години износи $6,824 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2002 години изнеси $21,92 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2003 години износи $8,61 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2007 години износи $5,043 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2008 години износи $17,154 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2009 години износи $3,82 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2010 години износи $11,987 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2011 години износи $16,583 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2012 години износи $181,265 \text{ m}^3$
Штета у m^3 у 2014 години износи $92,773 \text{ m}^3$

Штета у m^3 у 2015 години износи	39,836 m^3
Штета у m^3 у 2016 години износи	95,383 m^3
Штета у m^3 у 2017 години износи	18,61 m^3
Штета у m^3 у 2018 години износи	<u>215,599 m^3</u>
Укупно:	943,89 m^3

У 2003, 2004, 2006, 2013 години није било пријава за шумску крађу.

Укупна штета настала услед шумске крађе у државним шумама на територији ШГ "Пирот" Пирот у периоду од 2000-2018. године износи 1.919,59 m^3 од тога је у ШУ "Пирот" и ШУ "Бабушница" 943,89 m^3 , а у ПП „Стара планина“ 975,70 m^3 .

3. Штета испазана у m^3 настала услед шумске крађе у државним шумама на територији ШГ "Пирот" Пирот у ПП „Стара планина“ у периоду од 2009-2018. године

Штета у m^3 у 2009 години износи	16,865 m^3
Штета у m^3 у 2010 години износи	12,702 m^3
Штета у m^3 у 2011 години износи	135,564 m^3
Штета у m^3 у 2012 години износи	48,284 m^3
Штета у m^3 у 2014 години износи	32,742 m^3
Штета у m^3 у 2015 години износи	127,11 m^3
Штета у m^3 у 2016 години износи	12,208 m^3
Штета у m^3 у 2017 години износи	590,23 m^3
Штета у m^3 у 2018 години износи	<u>28,929 m^3</u>
Укупно:	975,70 m^3

У 2003, 2004, 2006, 2013 години није било пријава за шумску крађу.

Укупна штета настала услед шумске крађе у државним шумама на територији у ПП „Стара планина“ 975,70 m^3 .

4. У периоду од 2000-2018. године запојено је 66 судских поступака за кривично дело шумске крађе у којима је ШГ "Пирот" Пирот учествовало у својству оправдених. Помињују се управи Пирот поднете су 62 кривичне пријаве за кривично дело шумске крађе против испознатих почињилаца, где пису пропађени починиоци кривичног дела. Број поступака у шумама сопственника у којима је учествовало ШГ "Пирот" Пирот износи 738.

С поштовањем,

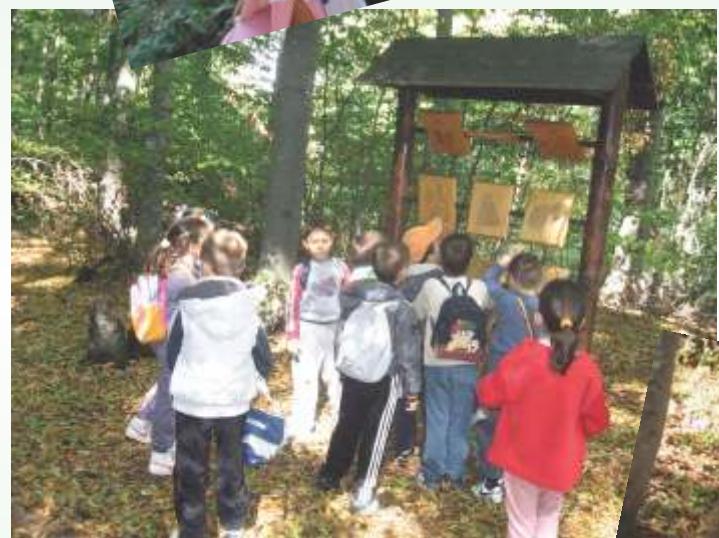
Доставите:
 С Наслову,
 - Правник сектору,
 - ШГ "Пирот"

И. ог Брауновић

Analiza dostupnih podataka

Činjenica je da imamo veliku razliku u šteti koju prijavljuju privatna lica (šumovlasnici) i u šteti koju prijavljuju šumari u državnim šumama. Tako se najpre može utvrditi činjenica da je šteta na teritoriji sopstvenika (šumovlasnika) blizu 18.000 m³ drveta u periodu od 18 godina. Ako se uzme u obzir činjenica da je srednja godišnja cena drveta po m³ oko 33 evra, onda dolazimo do cifre od oko 600.000 evra štete nanete vlasnicima šuma na teritoriji ŠG "Pirot", uključujući i vlasnike šume na teritoriji Parka prirode "Stara planina" (4.211 m³ drveta ili oko 140.000 evra štete na teritoriji zaštićenog prirodnog dobra).

Ukupna šteta nastala u državnim šumama je znatno manja, i po dobijenim podacima, iznosi oko 1.920 m³ drveta ili oko 63.400 evra.

Preciznije se navodi da je ukupna šteta, nastala usled krađe u državnim šumama na teritoriji Parka prirode "Stara planina", za period od 2009. do 2018. godine 975.70 m³ drveta. Ukupna šteta nastala usled krađe u državnim šumama na teritoriji van Parka prirode "Stara planina" kojima gazduje ŠG "Pirot" za period 2000 - 2018. godina je 943.89 m³ drveta ili oko 32.000 evra.

Pri analizi ovih podataka pada u oči činjenica da je u pojedinim godinama krađa šume u državnim šumama bila simbolična, a da 2003, 2004, 2006 i 2013. godine nije bilo prijava za šumsku krađu.

Simptomatično je da je 2000. godine šteta od šumske krađe u državnim šumama bila 208,50 m³ drveta, dok je narednih godina šteta bila simbolična ili je nije ni bilo sve do 2012. godine, kada se beleži šteta od 181,265 m³ drveta. Nakon te godine, opet je evidentiran nagli pad slučajeva šumske krađe, odnosno nije zabeležen nijedan slučaj u 2013. U periodu od 2014. do 2018. godine ukupna šteta bila je 246,602 m³ drveta, a samo u 2018. godini ta šteta je iznosila 215,600 m³.

Ako se ostavi po strani sumnja o ažurnosti podataka za prijave u državnim šumama, ipak ostaje podatak da se na teritoriji zaštićenog prirodnog dobra za period od 10 godina nelegalno poseče više šume nego van teritorije zaštićenog prirodnog dobra za period od 20 godina. Na osnovu toga, logično se nameće i pitanje: "Kakva je funkcija zaštite"? Konkretnije, postavlja se pitanje: "Da li se zaštita prirode u Parku prirode "Stara planina" sprovodi na adekvatan način?"

Model upravljanja zaštićenim prirodnim dobrima kao prepreka za efikasne politike zaštite životne sredine

Upravljanje Parkom prirode „Stara planina“ ostvaruje se na osnovu akta o proglašenju zaštićenog područja (Uredbe o zaštiti) i plana upravljanja zaštićenim područjem („Zakon o zaštiti prirode RS“, član 51).“

Plan upravljanja zaštićenim područjem donosi upravljač, odnosno JP „Srbijašume“, a saglasnost na Plan upravljanja daje Ministarstvo zaštite životne sredine RS. Sadržaj plana upravljanja je uniforman za sva zaštićena prirodna dobra, i prema

članu 53. Zakona o zaštiti prirode Republike Srbije, u tački 12, upravljač prikazuje „oblike saradnje i partnerstva sa lokalnim stanovništvom i drugim vlasnicima i korisnicima nepokretnosti“. Na taj način je lokalna samouprava marginalizovana, a formalnim organizovanjem javne rasprave o planu upravljanja prirodnim dobrom zadovoljen minimum transparentnosti upravljanja.

Planiranje i monitoring uspešnosti ostvarivanja planiranih ciljeva su isključivo deo unutrašnjih resora upravljača, JP „Srbijašume“, i eksterne evaluacije - nadležnog ministarstva i Zavoda za zaštitu prirode Srbije, čime su u potpunosti isključeni lokalna samouprava i zainteresovana javnost na lokalnu.

Organizacija, korišćenje, uređenje prostora i izgradnja objekata na zaštićenom području vrši se na osnovu Prostornog plana područja posebne namene Parka prirode „Stara planina“, pri čijoj izradi takođe nije bio uključen niko od zainteresovanih strana sa lokalna, izuzev što je takođe održana javna rasprava.

Ovakav model upravljanja Parkom prirode „Stara planina“, gde se celokupno upravljanje, odlučivanje, korišćenje i finansiranje svih aktivnosti ostvaruje centralizovanim sistemom, bez saradnje sa regionalnim akterima politike zaštite prirode, često dovodi do uništavanja prirodnih resursa i sukoba sa lokalnom zajednicom.

Da se Upravljač Parka prirode „Stara planina“ bavi dominantno svojom osnovnom delatnošću, šumarstvom, a na uštrb zaštite prirode, zapaža se prema veoma detaljno razrađenom tekstu u poglavlju IV, Obavljanje delatnosti i korišćenje prirodnih resursa (članovi 26. i 27.) Akta o unutrašnjem redu i čuvarskoj službi. Međutim, stvarno stanje je iskazano na veb stranici JP „Srbijašume“, gde piše: „JP „Srbijašume“ u navedenim zaštićenim područjima, čije su površine ili deo površine obuhvaćene šumama i šumskim zemljишtem kojima gazduje preduzeće, ima jedino obavezu poštovanja definisanih mera zaštite.“ (videti poglavlje „Upravljanje zaštićenim prirodnim dobrima“). Podrazumeva se samo Akt o zaštiti prirodnog dobra Stara planina¹, koji sadrži mere zaštite po režimima zaštite, gde se samo tačke 8 i 9 za režim zaštite III stepena odnose na šumarstvo, i to krčenje i čistu seču, i zaštitu reprezentativnih primeraka.

Da bi bliže utvrdili činjenično stanje, projektni tim Društva je na adresu JP „Srbijašume“ - ŠG „Pirot“, poslao zahtev da se poštom ili elektronskim putem na e-mail Društva dostave kopije dokumenata koja sadrže sledeće informacije:

- Kopije planova seče šuma u Šumskom gazdinstvu "Pirot" za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu;
- Kopije planova seče šuma u Parku prirode „Stara planina“ za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu;
- Kopije dokumenta koji pokazuju ostvarivanje planova seče šuma u Šumskom gazdinstvu "Pirot" za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu,
- Kopije dokumenta koji pokazuju ostvarivanje planova seče šuma u Parku prirode „Stara planina“ za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu.

1. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/reg/viewAct/3cb58e95-1bdc-4f55-a225-4a74f3f8f2bc>

Od JP "Srbijašume" dobili smo odgovor koji Vam prenosimo u originalu
KOPIJA ODGOVORA JP "SRBIJAŠUME"

Јавно предузеће за
гледање шумама
"СРБИЈАШУМЕ" за п.о.
Број: 357/2020-1
Дана: 15.01.2020. године
Нови Београд
Булевар Михајла Пушића 113

Друштво за заштиту животне средине
Стара планина

Миладска 31
18300 Пирот

Почетковани,

Вашим захтевом за приступ информацијама од јавног значаја бр 6859 од 31.12.2019. године, на основу члана 15. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), тражите да нам се достави информација и то:

1. Копије планова сече шума у Шумском газдинству „Пирот“ за 2015., 2016., 2017. и 2018. годину;
2. Копије планова сече шума у Парку природе Стара планина „Пирот“ за 2015., 2016., 2017. и 2018. годину;
3. Копије документа који показују остваривање планова сече шума у Шумском газдинству „Пирот“ за 2015., 2016., 2017. и 2018. годину;
4. Копије документа који покazuju остваривање плакова сече шума у Парку природе Стара планина „Пирот“ за 2015., 2016., 2017. и 2018. годину;

Поводом Вашег захтева, дјекларујамо Вам - Табеларни преглед плана и реализације сече шума у ИП „Пирот“ Пирот и ПП „Стара планина“

Година	ИП „Пирот“		Стара планина	
	план	извршење	план	извршење
2015	38.537	27.314,47	26.980	14.981,47
2016	44.887	32.840,27	24.850	21.631,17
2017	45.616	41.061,47	23.712	19.621,16
2018	47.513	40.281,83	24.130	20.797,99
Σ	176.553	141.498,04	99.572	77.031,79

Због обимности документације у вези Вашег захтева, позивамо Вас да извршите увид у службеним просторијама ИП „Пирот“ и по потреби копирате документацију, која садржи тражене информације. Контакт осoba Ђарко Ђорђевић – 064/8564-896.

С исплатом,

Доставите:

- Наслову,
- Правном сектору,
- ИП „Пирот“

Вршиоц дужности директора

Игор Брауновић

Na osnovu dobijenih podataka od Upravljača, stekli smo uvid u podatke koji pokazuju da je ukupna planirana seča u zaštićenom prirodnom dobru za 2015. godinu na nivou od 41,18% od ukupne planirane seče. Podatak ukazuje na činjenicu da se u samom planiranju seče ne pravi velika razlika u odnosu na to da li je šuma u zaštićenom prirodnom dobru ili je van granica zaštite. Često se tako Uprava zaštićenih prirodnih dobara, ne samo u kategoriji zaštite "Park prirode" već i u nacionalnim parkovima, pravda činjenicom da se ne odstupa od planova korišćenja šuma. Praksa u evropskim zaštićenim prirodnim dobrima je sasvim drugačija i uglavnom je ekomska funkcija područja pod zaštitom podređena funkciji zaštite, dok je kod nas, sudeći po podacima, suprotno.

Godina	Ukupna planirana seča	% ŠG Pirot	% PP Stara planina
2015	65.517	58,82	41,18
2016	69.737	64,37	35,63
2017	69.328	65,80	34,20
2018	71.643	66,32	33,68

Tabela ukupne planirane seče za ŠG "Pirot" i PP "Stara planina"

Godina	Ukupna seča	% ŠG Pirot	% PP Stara planina
2015	42.295,94	64,58	35,42
2016	54.471,44	60,29	39,71
2017	61.222,63	67,07	32,93
2018	61.079,82	65,95	34,05

Tabela ukupne ostvarene seče za ŠG "Pirot" i PP "Stara planina"

U Srbiji trenutno ima 19 parkova prirode ukupne površine 298.060,92 ha. Javno preduzeće „Srbijašume“ upravlja sa pet parkova prirode² ukupne površine 280.496,92 ha, što čini 94,12 % površine svih parkova prirode u Srbiji. To su Park prirode „Stara planina“, Park prirode „Golija“, Park prirode „Sićevačka klisura“, Park prirode „Zlatibor“ i Park prirode „Radan“. Poslednja dva parka prirode su proglašena 2017. godine.

S obzirom da se Vlada Republike Srbije u modelu upravljanja zaštićenim prirodnim dobrima, izuzev nacionalnih parkova, nije opredelila za koncept inkluzivne zaštite, odnosno koncept socio-ekonomskog razvoja uz naglašeno učešće lokalne zajednice, rešavanje brojnih problema u upravljanju Parkom prirode „Stara planina“ od kojih smo mi analizirali samo nekoliko, moguće je jedino promenom modela upravljanja.

Zbog toga su članovi Društva „Stara planina“, kroz konsultacije sa predstavnicima lokalne zajednice, napravili analizu postojeće situacije i krenuli u proces javnog zagovaranja za promenu modela upravljanja na području Parka prirode „Stara planina“. Na sastancima sa predstavnicima

2. <http://www.srbijasume.rs/pdf/ZPD3.pdf>

organizacija civilnog društva i lokalne zajednice dogovoreni su i sledeći koraci koje je potrebno preduzeti:

- Sastanak sa predstavnicima javne politike i upoznavanje sa novim modelom upravljanja. Iako se može očekivati odbijanje sastanka, ili formalno prihvatanje bez konkretnog datuma, ovaj korak je neophodan jer su oni donosioci odluka i promene zakonskih rešenja. Takođe, treba imati na umu da uspostavljenu hijerarhiju u odlučivanju, a i delenju dobiti, nije moguće brzo promeniti. Mada lokalna samouprava ima interesa za promenu postojećeg modela, treba očekivati da može da se drži po strani. Primer za to je iz Nacionalnog parka „Huascaran“ u Peruu, koji je u na listi UNESCO. Kako bi lokalnu zajednicu upoznali sa planom upravljanja, organizovano je čak 12 radionaca³.
- Sastanak sa upravljačem Parka prirode „Stara Planina“ i upoznavanje sa novim modelom upravljanja. Ovaj sastanak je važan, jer ima za cilj pojašnjenje evropskih iskustava u upravljanju parkom prirode i svrhu uključivanja lokalne zajednice u upravljanje⁴. Na osnovu jednog ovakvog ranije održanog sastanka, ostvarena je saglasnost upravljača JP „Srbijašume“ za zajedničko učešće u Projektu primene iskustava u upravljanju parkovima prirode Asocijacije regionalnih parkova prirode u Francuskoj.
- Saopštenja za štampu, obavezno i za lokalnu, i poziv za podršku akciji promene modela upravljanja. Ova aktivnost se ostvaruje relativno lako, s obzirom na veliki broj štampanih medija; problem je samo sa brojem čitalaca, i među njima, zainteresovanim za opšte dobro.
- Učešće u emisijama o životnoj sredini na lokalnoj televiziji i radiju. Ovaj vid zagovaranja praktične politike zavisi od samog medija i njihove uredničke politike, zbog čega ne treba očekivati da se ostvari dok projekat „ne zaživi“.
- Izrada brošure/pamfleta sa jasno opisanim ciljem akcije i benefitima koji će se posetići za očuvanje prirode i lokalnu zajednicu, koji bi se delio predstavnicima lokalne samouprave, mesnih zajednicama na teritoriji Parka prirode „Stara planina“.
- Postavljanje saopštenja o projektu i fazi u kojoj se nalazi, u okviru veb stranice Društva za zaštitu životne sredine „Stara planina“. Na taj način se javnost najjednostavnije obaveštava i sama ideja brzo širi.
- Organizovanje foruma/panela za javnost o aktivnostima na promeni modela upravljanja uz učešće i nosilaca javne politike.
- Organizovanje tribine - Predstavljanje novog modela upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom, uz učešće inostranih partnera na projektu. Ova opcija je veoma delotvorna, jer pokazuje da se novi model upravljanja već negde pokazao kao uspešan i da donosi dobrodit lokalnoj zajednici. Primera radi:
„Model upravljanja kakav se primenjuje u Francuskoj postao je uzor i za mnoge druge zemlje, ne samo u Evropi. Francuski model je osnova i za upravljanje u

3. Vodič za upravljanje zaštićenim područjima IUCN na str. 60 u okviru 20, tačka 6.

4. Iskustvo koje poseduje lokalno stanovništvo je višestruko korisno i ono odražava tradicionalan način života čemu se u modernom konceptu zaštite teži. Zbog toga bi trebalo naći način da se saradnja sa lokalnim stanovništvom i finansijski potkrepi, jer bi se na taj način osnažila saradnja na relaciji upravljač-korisnik (v. Vodič za upravljanje zaštićenim područjima IUCN na str. 30 u okviru 7, tačka 7).

zaštićenim prirodnim dobrima u Švajcarskoj, Norveškoj, Belgiji, ali i u parkovima prirode Brazila, Urugvaja, Meksika i Maroka.“ (Alternativni izveštaj - Učešće lokalne zajednice u upravljanju zaštićenim prirodnim dobrima u regionu jugoistočne Srbije, pog. 5.3. (str. 17).

Pravosuđe kao prepreka za efikasne politike zaštite životne sredine

Druga oblast, kojom smo se pozabavili u našim analizama, je pravosudni sistem koji je, pokazalo se, reagovao konfuzno i čini nam se zaštitnički prema zagađivačima u mnogim slučajevima kada se radilo o štetama nanetim prirodi. Tako je bilo i u slučajevima šumske krađe sudeći po podacima koji su nam dostavljeni iz Tužilaštva i Osnovnog suda u Pirotu. Pozvali smo građane putem medija da nam se jave i da nam kažu svoje mišljenje. Primetno je da u razgovorima na ovu temu, ljudi ne žele da im se pominju imena, a još manje da se slikaju ili potpisuju zahteve. Primetno je takođe i nezadovoljstvo građana načinom vođenja postupka tužilaštva i suda.

KRIVIČNI ZAKON REPUBLIKE SRBIJE

Pustošenje šuma

Član 274.

- (1) Ko protivno propisima ili naredbama nadležnih organa vrši seču ili krčenje šume, ili ko oštećuje stabla ili na drugi način pustoši šume ili obori jedno ili više stabala u parku, drvoredu ili na drugom mestu gde seča nije dozvoljena, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.
- (2) Ko delo iz stava 1. ovog člana izvrši u zaštićenoj šumi, nacionalnom parku ili u drugoj šumi sa posebnom namenom, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.“

Šumska krađa

Član 275.

- (1) Ko radi krađe obori u šumi, parku ili drvoredu jedno ili više stabala, a količina oborenog drveta je veća od jednog kubnog metra, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.“
- (2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno u namjeri da se oborenio drvo proda, ili ako je količina oborenog drveta veća od pet kubnih metara ili ako je delo izvršeno u zaštićenoj šumi, nacionalnom parku ili drugoj šumi sa posebnom namenom, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.“
- (3) Za pokušaj dela iz st. 1.i 2. ovog člana kazniće se...“

Mnogi “kradljivci šuma” koriste ovu “rupu” u Krivičnom zakonu iz člana 275. tačka 1, gde se seča i prevoz manje od $1m^3$ prikolicama i džipovima, ne smatra krađom i vrše nelegalnu seču svakodnevno i pustoše naše šume. Sporan je i stav(2), zato što je potrebno dodatno dokazivati da postoji namjera da se drvo proda. Standardno opravdanje kradljivaca šume je da su pogrešili parcelu u kojoj su sekli i da su sekli isključivo za svoje potrebe. Na ovaj način “kradljivci šuma” izbegavaju teže kaznene odredbe.

Tražili smo podatke o broju prijava za slučaj šumske krađe, broju i vrsti presuda.

Od njih smo dobili odgovor koji Vam ovde prenosimo u originalu.

КОПИЈА ОДГОВОРА СУДА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОСНОВНИ СУД У ПИРТОУ
Су II број 17 А-2/20
13.02.2020. године
ПИРОТ

Друштво за
заштиту животне средине Стара Планина
Пирот
Ул. Милорска бр. 31

На основу чл. 98, ст. 8. Судског гласника и чл. 16. и 17. ст. 4. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја ("Сл. гласник РС", бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009. и 36/2010) у вези нашеј захтева од 03.02.2020. године, обавештавамо вас следеће:

Пронером кроз евиденцију Основног суда у Пироту, програм за аутоматско вођење података (АВП) којим су тражени подаци за кривичне поступке који су вођени због кривичног дела шумске крађе из чл. 275. КЗ за период од 2010. године до 2019. године утврђено је следеће:

Провером кроз АВП програм Основног суда у Пироту утврђено је да код Основног суда у Пироту у периоду од 01.01.2010. године до 31.12.2019. године, пријављено 198 предмета због кривичног дела шумске крађе из чл. 275. КЗ, од тога је **188** предмета решено и то на следећи начин:

1. У наведеном периоду донето је 106 пресуда којом се оптужени отапајају кривим, према 126 лица.

- према 8 лица изречена је казна затвора до 6 месеци.
- према 4 лица изречена је казна затвора у трећаду од 6 месеци до 1 године.
- према 1 лицу изречена је казна затвора у присторкјама у којима станујеју (кућни затвор).
- према 42 лица изречена је условна исула.
- према 60 лица изречена је повлачна казна.
- према 5 лица изречена је казна рата у јавном интересу.

2. У наведеном периоду донети је 19 пресуда којом се оптужни ослобађају од откупљење, према 37 лица.

3. У наведеном периоду донето је 39 пресуда којом се оптужни обдијају, према 78 лица.

4. У наведеном периоду донето је 13 решења о обустави поступка.

5. У наведеном периоду у 1 предмету закључен је споразум о признавању кривичног дела.

6. У наведеном периоду у 2 предмета донето је решење о кажњавању без одржавања главног престresa.

7. У наведеном периоду 4 предмета је решено доношењем решења о олбачају оптужног предлога.

8.У наведеном периоду 5 предмета је решено спајањем поступака ради једновременог вођења поступка и пресуђења.

9. У наведеном периоду донета су 2 решења о искључености.

Што се тиче другог исла Вашег захтева који се односи на доставу копија свих пресуда, паше је мишљење да су подаци које смо вам пружили довољни за спровођење истраживања а Ваш захтев се односи на преводак број информација, будући да је реч о 188 пресуди.

За тачност отправка:

В.Ф. Председника
Основног суда у Пироту
Јасмина Јовановић,ср

Svako komentarisanje odluka suda i tužilaštva se u našoj zemlji karakteriše kao pritisak na institucije i njihovu nezavisnost. To nam nije namera u ovom slučaju. Mislim i da je dovoljno samo prikazati činjenično stanje koje nam govori sledeće:

- Ukupno primljenih predmeta 198 (100%), ukupno lica 205.
- Presude u kojima se optuženi oglašava krivim 103 ili 54,79%
- Ukupno je osuđeno lica 120 (100%). Od ukupnog broja, osuđeno je:
  - Kaznom zatvora do 6 meseci: 8 lica ili 6,67 %
  - Kaznom zatvora od 6 meseci do 1 godine: 4 lica ili 3,33%
  - Kućni pritvor 1 lice ili 0,83 %
  - Uslovna osuda 42 lica ili 35,00%
  - Novčana kazna 60 lica ili 50,00 %
  - Kaznom rada u javnom interesu 5 lica ili 4,17%.

Da li je u interesu društva da se kaznena politika za uništavanje šumskog fonda sprovodi na ovaj način? Da se 3,33% od ukupno kažnenih lica kazni merom zatvora do jedne godine, a da uslovna osuda i novčana kazna čine 85% presuda! Da li je ovakva kaznena politika u interesu prirode?

Ono što se može primetiti u odgovorima institucija je, da od 2017. godine pa nadalje, postoji primetan rast osuđujućih presuda, što se može tumačiti kao pozitivna promena trenda. Podaci koji su obrađeni, ukazuju na potrebu angažovanja ekološkog sektora uz zagovaranje za izmenu krivičnog zakona u oblasti šumske krađe.

КОПИЈА ОДГОВОРА ТУЖИЛАШТВА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОСНОВНО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
ПИ бр. 11/20
14.02.2020. године
Пирот
МР/ДК

ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРДИНЕ
“СТАРА ПЛАНИНА” ПИРОТ

ПИРОТ

Поводом Вашег захтева за приступ информацијама од јавног значаја од 03.02.2020. године, којим сте тражили информације од јавног значаја, које се односе на број поднетих пријава за крив. дела шумска краја из чл. 275. КЗ, за период од 2010. до 2019. године, достављамо вам тражене податке:

чл. 275 КЗ	Пријављена лица	Одабачи	Оштукова	Осуђ. пресуда	Споразум
2010	52 из претходних година 38 лица	25	21	4	
2011	51, из претходних година 30 лица	47	45	14	
2012	68, из претходних година 38 лица	27	31	10	
2013	58, из претходних година 28 лица	24	8	12	
2014	55, из претходних година 51 лица	30	13	17	
2015	40, из претходних година 60 лица	22	23	9	
2016	62, из претходних година 55 лица	27	11	8	1
2017	27, из претходних година 72 лица	16	13	18	
2018	21, из претходних година 58 лица	31	29	19	
2019	31, из претходних година 26 лица	15	13	21	

В.ф. основног јавног тужиоца
Миљана Ранђеловић

Rad inspekcijskih službi kao prepreka za efikasne politike zaštite životne sredine

Još jedna oblast kojom smo se bavili u našim analizama je rad inspektora za zaštitu životne sredine i inspektora za šumarstvo i lov. U svetu transparentnosti i dostupnosti podataka, iznenadilo nas je to da se dosta podataka, koji mogu poslužiti kao smernica i osnov za analizu, može pronaći na sajtu <https://inspektor.gov.rs/>.

Zbog toga nismo išli sa zahtevima o dostupnosti informacija od javnog značaja ka ovim institucijama, već smo se bavili dokumentima koji se mogu pronaći na sajtu <http://sumarskailovna.inspektor.gov.rs/inspections/19>, kao na primer: planovi rada šumarske i lovne inspekcije za 2020. godinu, Godišnji izveštaj o radu inspekcije za 2018. godinu, kontrolne liste, pravilnici i planovi koordinisanih zajedničkih nadzora.

Primeš "čiste seče" u ataru sela Moklište kod Bele Palanke

Seča šuma na Staroj planini

Potreba za boljim upravljanjem i sveobuhvatnijom politikom

Efekti klimatskih promena su već očigledni, a postojeći prognozni modeli predviđaju važne promene klimatskog scenarija, koje će značajno uticati na život na prostoru Jugoistočne Evrope. Međutim, očigledno je iz naše analize da planski dokumenti još uvek ne sadrže odgovor na postavljene izazove.

Savremene energetske tehnologije i načini upravljanja omogućili su da se uz relativno malu potrošnju energije ostvaruje visok životni standard. Međutim, Srbija i dalje troši energiju onako kako se to u drugim zemljama Evrope činilo šezdesetih godina 20. veka.

Energetske tehnologije nisu socijalno neutralne. Pored toga što obezbeđuju energiju i što utiču na životnu sredinu, energetski sistemi utiču na sposobnost upravljanja i razvoja. Srbija još uvek nije usvojila tehnologije koje odgovaraju savremenoj demokratskoj državi koja brine o budućnosti i prihvata smernice i obaveze koje nameće proces pridruživanja Evropskoj uniji. Da bi privreda mogla da raste, a siromaštvo da se smanjuje, i da se uz to očuvaju prirodni resursi, moraju da se usvoje novi načini korišćenja energije, kao i relevantne tzv. "Zelene tehnologije". U Razvoju zelenih poslova posebna je odgovornost na upravljačima u zaštićenim prirodnim dobrima koji se ovim pitanjima ne bave u dovoljnoj meri.

Hitno je potrebno obezbediti bolje politike u ovom sektoru. Kreatori politike treba da uspostave sprovodljiv koncept imovinsko-pravnih odnosa i javnih dobara, da izgrade kapacitete, unaprede institucionalno i korporativno upravljanje, razviju procedure, poboljšaju tokove i strukture informacija i pojačaju međunarodnu saradnju. Međunarodna zajednica će po svoj prilici morati da odigra ulogu u formulisanju ovih politika i reformi (zalaganjem za njih i odgovarajućom edukacijom), pošto civilni sektor nema dovoljan socijalni kapital da bi podigao svest i da bi se založio za promenu postojećih trendova.

Mladi u Srbiji imaju pravo na vlast koja olakšava njihov humani razvoj. Oni imaju puno prava da od države očekuju da štiti i učvršćuje njihova građanska, socijalna i ekonomski prava, uključujući pravo na imovinu, dostojanstvo, zdravlje i stanovanje, kao i da im obezbedi obrazovanje i znanje potrebno za unapređenje uslova života. Međutim, mladi imaju i obavezu da aktivno učestvuju u obezbeđivanju i kreiranju pomenutih uslova. Mladi ne treba da dozvole sebi nezainteresovanost za ključne probleme društva koji na kraju opet ostaju njima kao teret u budućnosti. Ono što je posebno važno, mladi ne smeju dozvoliti sebi pasivnost i mirenje sa stanjem koje im neće obezbediti budućnost. Ključ za svaku promenu je informisanost.

Danas živimo u dobu hiperproducije vesti. U dobu u kojem je sve teže razlikovati lažne vesti od prave informacije. Danas smo prosto naterani da sami uložimo dodatne napore i otkrivamo šta je laž a šta istina. Ključnu ulogu u ovom istraživačkom radu ima Zakon o dostupnosti informacija od javnog značaja, čije se mogućnosti moraju više koristiti.

Smernice i preporuke

Strategija za razvoj šumarstva daje smernice i preporuke koje su bitne za ovu oblast. Ove preporuke odnose se i na slobodan pristup informacijama, pa se tako u strategiji za razvoj šumarstva kaže:

“Slobodan pristup informacijama koje se odnose na stanje šuma i šumarstva i njihovo pravovremeno saopštavljanje, predstavlja osnov za adekvatno odlučivanje i razumevanje problematike šumarstva od strane javnosti. Treba jamčiti pravo slobodnog pristupa takvim informacijama.”

Učešće interesnih grupa u razvoju, implementaciji, analizi i reviziji nacionalne strategije koja se odnosi na šume, proizvode i usluge od šuma, uključujući lokalne zajednice, industriju i druge privredne delatnosti koje zavise od šume, nevladine organizacije i pojedince, predstavlja ključ uspeha razvoja šuma i šumarstva.

Izgrađivanje poverenja između svih zainteresovanih strana, kroz ostvarivanje novih međuinsticionalnih odnosa, doprinosi unapređenju efikasnosti, transparentnosti i profesionalizmu.

Već smo pomenuli da je problem u praksi to što postoji veliki otklon između preporuka koje daju strategije i stvarne situacije na terenu. Mnogobrojni novinski članci ukazuju na sukob između ekoloških aktivista i uprave zaštićenih prirodnih dobara. Razlog je najčešće upravo prekomerna i nelegalna seča.

Odluke koje se donose i primenjuju u gazdovanju, očuvanju i održivom razvoju šumskih resursa treba da budu sveobuhvatne i zasnovane na procenama ekonomskih potreba ali i na procenama strateških, neekonomskih vrednosti šumskih dobara i usluga, koje se sve više sagledavaju u politici zaštite prirode kada se bazira na uslugama ekosistema. Za ovakav pristup, moramo imati šumarstvo otvorenije prema drugim stručnjacima, a pre svih biologima, ekologima, klimatologima, geografima i dr.

Povećanje površine i proizvodnosti šuma

Ulaganje napora na održanju i povećanju površine pod šumama i njihove proizvodnosti na ekološki, ekonomski i društveno prihvativ način, kroz melioracije, pošumljavanje i gajenje šuma na napuštenim poljoprivrednim zemljištima i degradiranim i obešumljenim zemljištima, mora biti vidljivije i finansijski značajnije.

Ne sagledava se u dovoljnoj meri uloga i značaj intenzivnih šumskih zasada kao održivih i ekološki ispravnih izvora obnovljive energije i sirovine za industriju, čime bi se ublažio pritisak na prirodne šumske resurse. A upravo je ovo područje u kojem bi saradnja između svih zainteresovanih strana, kroz ostvarivanje novih međuinsticionalnih odnosa trebalo da doprinosi unapređenju efikasnosti.

Veliki problem kod efikasnosti politika pošumljavanja je nepostojanje horizontalne međusektorske saradnje. Šumski kompleksi, naročito u planinskim šumama kakve su na prostoru jugoistočne Srbije, ne poznaju administrativne granice. Saradnja opština mimo uticaja centralnih organa je skromna, a to je prepreka za efikasnu regionalnu politiku u ovoj oblasti.

ZAKLJUČAK

Obilaskom terena i razgovorom sa meštanima na lokalnu, uočili smo da je najveći problem nelegalne seče upravo na tim graničnim područjima. Primer su šume na rubnim područjima opštine Bela Palanka, koje su ujedno i granica nadležnosti ŠG "Pirot" i ŠG "Niš". Od nekoliko meštana smo čuli da godinama unazad nisu videli šumara u tim krajevima! Slična je situacija i na rubnim područjima opštine Babušnica.

Očigledno je da postoji potreba za više šumara na terenu. Međutim, centralizovano upravljanje u državnim preduzećima često poseže za smanjenjem radnika radi racionalizacije troškova, što opet za posledicu ima smanjenje kontrole nelegalne seče na terenu.

Rešenje vidimo u decentralizaciji politike upravljanja šumskim resursima i u uključivanju lokalnih samouprava u kontrolu privatnih šuma.

Rešenje vidimo i u odgovornom poslovanju uprava zaštićenih prirodnih dobara. Izveštaji, koje smo imali prilike da vidimo na prezentaciji Desetogodišnjeg plana upravljanja parkom prirode "Stara planina", pokazuju da Uprava parka značajna sredstva dobija na osnovu odluke o naknadama za korišćenje zaštićenog područja. Logično bi bilo da se sredstva dobijena naknadama koriste i za nadoknadu štete ljudima kojima je šuma posećena na nezakonit način. Verujemo da bi se u tom slučaju šumari na terenu daleko više angažovali u sprečavanju krađa, jer bi u suprotnom imali manjak u svojoj kasi.

Rešenje tako vidimo i u pooštravanju kaznene politike koja je, kako smo videli u našoj analizi, veoma blaga prema počiniocima.

Dok se kod nas odnos prema prirodi ogleda u nekažnjavanju izazivača različitih ekoloških incidenata, u Švedskoj se predlažu ustavni amandmani koji će štititi prirodu od ljudi. Podnet je predlog da se obezbede „prava prirode“, izmena Ustava bi omogućila prirodi da se obnavlja i razvija. Vodeća političarka za ovaj amandman je Rebecka Le Moine, poslanica Švedskog parlamenta. Le Moine želi da promeni društveni princip da se naš svet zasniva na ekonomskom rastu, umesto na zdravlju životne sredine, i kaže: "Sada, kada smo na početku ekološkog i klimatskog kolapsa, nadam se da ćemo moći preispitati svoj odnos s prirodom. I za mene, preispitivanje započinje sa priznanjem da priroda ima prava." (<https://wilderness-society.org/sweden-proposed-constitutional-change-to-protect-nature/>)

Švedska ne bi bila prva zemlja na svetu koja je izvršila ustavne promene u korist prirode, ali bila bi jedinstvena u Evropi.

Uticak je da kod nas još ne postoji spremnost da se preuzimaju radikalniji koraci u ovoj oblasti. Nažalost, angažovanje mladih i njihov aktivizam koji bi trebalo da ubrza ovaj proces je i dalje na niskom nivou. Aktivisti Društva "Stara planina" će zato nastaviti sa predavanjima u srednjim školama Pirotskog okruga, u nadi da će se mlađi ipak probuditi. U tom smislu, ova publikacija biće deo naših budućih nastavnih planova, i verujemo, inspiracija mlađim ljudima da nastave sa zagovaranjem za "Zeleni dogovor".

„MLADI - LOKALNI ZAŠTITNICI
GRAĐANA I ČUVARI PRIRODE“

